

Tvarožná | Detail mlýnu

Identifikační údaje

Adresa	Tvarožná 107 664 05
Okres	Brno-venkov
Katalogové číslo	Burian 584
Katastrální území	Tvarožná
GPS	49° 11' 12.9" 16° 45' 37.5"
Mapová značka	Holandský / Objekt bez technologie
Poloha vůči obci	1 km jiz od OÚ
Číslo kulturní památky	č.13119/7-8457 z r.1992
Přístupnost	Nepřístupný
Rok stavby	1880
Rok zániku	

Stručný popis

Tvarožná okr. Brno venkov, kulturní památka

Větrný mlýn je na tomto místě poprvé doložen r.1880. Jednalo se o klasický větrný mlýn německého typu se čtyřmi lopatkami. Postavil ho místní truhlářský mistr František Formánek. Jeho dcera, provdaná Bahnerová měla tři syny. Všichni byli mlynáři. Theodorikovi patřil větrák a pila v Kloboukách u Brna, Julius mlynařil na větráku v Sivicích a Karel byl uváděn jako mlynář v Tvarožné. Asi z roku 1900 máme první obrázek mlýna, který tvoří čtvercový objekt s Halladayovou turbínou na střeše. Jedná se o výjimečnou konstrukci větrného mlýna. Lze tedy předpokládat, že okolo roku 1890 došlo k přestavbě staršího klasického mlýna na moderní mlýn s turbínou. Po skončení první světové války prošel mlýn modernizací mlynář postavil třípatrovou budovu a na ní instaloval dynamo s třilistou perutí na výrobu elektrické energie. Turbínu nahradil někdy v dvacátých letech benzínový a později plynový motor. Za války vdova Bahnerová načerno mlela a skončila i se společníky v nacistickém vězení. Po válce řídila provoz mlýna až do své smrti v roce 1955.

Jelikož turbína byla umístěna na střeše, základní stavba nemusela být kruhová ani otočná. V Tvarožné se jedná se o čtvercový objekt 10 x 10 m a celkové výšce 12,6 m. Na střešní plošině byla umístěna na stožáru turbína o průměru nejméně 14 m s dvěma věnci žaluzií. Žaluzie byly ovládány společně a umožňovaly změnou sklonu lepší využití větrné energie i ochranu zařízení při silném větru či vichřici. Otáčení celé turbíny proti směru vzdušného proudu probíhalo automaticky pomocí dvojitého směrového kormidla. Použití turbíny znamenalo výrazné zvýšení výkonu mlýna který tak mohl být doplněn o další mlýnská složení. Dnes již čtvercová budova mlýn nijak nepřipomíná. Pouze v jejím podkroví jsou zbytky původního technického vybavení.

Historie

Architektura

Stav nemovitosti	Částečně adaptován
Typ	Holandský
Dominantní stavební konstrukce	Zděná - cihlová

Historické prvky

Parametry

V Tvarožné se jedná se o čtvercový objekt 10 x 10 m a celkové výšce 12,6 m. Na střešní plošině byla umístěna na stožáru turbína o průměru nejméně 14 m s dvěma věnci žaluzií.

Informace zpracované a platné k 27pm30Europe/Prague.f2018Wed, 27 Jun 2018 22:43:32 +02006pm30.

Technologie

Technologické vybavení

- Zcela bez technologie aj.

Popis technologického vybavení

Technologické vybavení

Stopy po neexistující mlýnské technologii

Doplňkový provoz

Doplňkový provoz - popis

Historické prvky

Parametry

Literatura a pramenyZajímavostiOstatníMoje rodina a mlýn v TvarožnéV roce 1783 se v Radnici (Radnitz) ve Slezsku narodil můj pra- pra- pra- pra-děd; aspoň to tvrdí naše rodinná kronika, kterou sestavoval můj dědeček Vladimír (1893-1967) na základě dokumentů sehná-ných povinně počátkem Druhé světové války; Židé v tom rodokmenu - z tehdejšího pohledu naštěstí - nebyli, ale moje babička Zdenka roz. Bahnerová (1895-1943), také árijka jak se muselo dokazovat, (z evangelické rodiny), se stejně míru už nedožila, ale to je zase jiná historie.Onen dávný předek ve Slezsku byl prý mlynář a se svou manželkou jménem Raina Riehs (?) měli dceru Johannu (*1812) a té se narodil 23. ledna 1837 v Bílovci ve Slezsku nemanželský syn Karel Banner.Jméno Banner je podle rodinné tradice skutečně odvozené od známého švédského generála Třicetileté války; možná je to obdoba označení „svobodovci“ pro vojáky tzv. Svobodovy armády po konci Druhé světové války; podobně byl švec na Skaličce za první republiky zásadně nazýván Baťa. V naší rodině byla občas tendence zdůrazňovat severské kořeny, zejména během normalizace ve druhé půli minulého století, když ze Švédska přicházela podpora Charty 77; ke švédskému drancování v sedmáctém století se ovšem moc nehlásí.Karlu Bannerovi se dospělosti dožili tři synové a dcera; ti všichni se už psali Bahner (údajně původně chybou pana faráře v Tvarožné); později se tzv. podivínská větev rodiny (z Podivína) rozhodla pro podobu jména Bánér; to už byli mlynáři na vodě a zejména od třicátých let na elektrice.Nejprve však musíme dostat Karla Bannera do Tvarožné. Přišel prý jako krajánek do místního větrného mlýna a v roce 1866 měl svatbu s místní rodačkou Antonií Formánkovou (*1843). Jejich syn Karel Bahner byl už majitelem mlýna; ten této části rodiny zůstává (ovšem za socialismu to bylo skladiště JZD) až k přelomu tohoto století, kdy budovu po restituci prodává Jiří Miler (? nevím, zda se to pří-jmení psalo skutečně takto) zájemcům o rekreační objekt. Moji rodiče byli s Milerovými v jakémisi nepravidelném kontaktu - žili v Tišnově a Dana snad pracovala v místním muzeu.V Tvarožné se ještě vyskytují jména Navrátil (a Jahoda ze strany Formánků) jako příbuzní naší rodiny.Nejstarší z dospělých synů Karla Bannera byl můj pradědeček Theodor (1867-1938). Byl postupně nájem-cem několika vodních mlýnů a zemřel jako majitel mlýna v Kloboukách u Brna. S tím nádher-ným větrákem nad Klobouky spojuje naši rodinu především snaha jednoho z mých strýců (a četných dalších přátel a známých i neznámých) o jeho obnovu; v závěru války totiž mlýn, charakteristický pro siluetu města, vyhořel. Můj táta (1918-1986) se k původní podobě právě tohoto větrného mlýna často vracel ve vzpomínkách. Naše rodina v Kloboukách se však stala známou především zásluhou Theodo-rova jediného syna Jarka, který postavil před válkou loď vhodnou na plavbu po moři. Léta pak stála ta loď u silnice hned při vjezdu do Klobouk a připomínala omezenou svobodu cestovat mimo naši lidově demokratickou vlast; na moře se však nakonec dostala; koupil ji motocyklový závodník Fr. Šťastný. O nejmladším synovi Karla Bannera jsem se již zmínila, byl mlynářem v Podivíně. Všichni tři bratři zemřeli kolem roku 1938, jejich sestra Libuše provdaná Pařezová až kolem roku 1960.S jménem Bánér se asi už setkáme především při historickém bádání a v Podivíně, kde žije Simona Bánérová a její nemanželský syn. Možná se opravdu historie v něčem opakuje. Mlýn sám se do učebnic dostal skutečností, že se v něm ukrývala za války nějaký čas rodina generála Svobody; jeho žena Irena pocházela z mlynářské rodiny od Kroměříže.Co závěrem? Potomci Karla Bannera žijí také v Kanadě, v Anglii, ve Švýcarsku, v Praze. Dávno už nejsem se všemi v kontaktu, ačkoliv ještě moji rodiče byli na skutečně dobrou soudržnost rodiny velmi hrdí. Já sama jsem se provdala do starobylé mlynářské rodiny Žandovských; jeden z mlýnů jejich rodu je na Skaličce. Ani on už dávno nemele, ale tradice přátelských setkávání je tu ještě živá. Tak se mrkněte, budete-li mít chvílku, na naše webové stránky a vzpomeňte v dobrém na jedno v minulosti důležité povolání, na mlynáře.

Zdenka ze mlýna

Historické fotografie a pohlednice

